

NOVA MISAO. Két jelentős szepet betöltött és a nemrégiben megszünt irodalmi lap után (Književne Novine, Svedočanstva) az irodalmi körökben valóban nagy várakozás előzte meg a jóelőre beharangozott új irodalmi folyóirat első számát. Neve: NOVA MISAO és beígért tartalma teljes egészében indokolta ezt, A lyublyanai kongresszus után nem egy mellőzhetetlen és kikerülhetetlen kérdés tette szükségessé ezt a sajtóorgánumot; sokan úgy gondolták, hogy majd a kongresszus megoldja azt, ami megoldásra vár s az utána következő lapok egyszerűen csak regisztrálnak. A kérdés (egész bátran többszámra is tehetjük) sokkal nagyobb horderejű: új lap kell hozzá, nem is új lap, hanem új lapok, új könyvek, új munkavállalások. Korunk eseményei a hazai irodalom berkein belül és kívül is, a világirodalomban annyi új problémát vetnek föl, hogy nem győzi megragadni, hát még földolgozni a siető idővel élő literátor. A NOVA MISAO már ezért is, s legfőképp ezért egészen új utakra lépett. Mindenekelőtt egységesíti magában hazánk irodalmi életét; új távlatokat nyit az irodalom minden műve és olvasója előtt a latin betűs és a három nyelv (szerb, horvát, szlovén) együttes szereplése. Témakörei, rovatai sejtetik az elgondolást, hogy voltaképpen mit is akar elérni vele az élenjáró írőinkből összeállított szerkesztőség. Kitárult a horizont: a szűk beletrisztikai keret egyetemes irodalmi keretté szélesedett; helyet kapott a tudomány, a színvonalas publicisztika, az eszme-politika irodalma, a művészet és a szépiroda-

lom mellett a kritikai és az ismeretterjesztő irodalom.

Korunk társadalmi életében a szépirodalom nem lehet „füves kertcske“, nem lehet elvonatkoztatott művészi törekvés önmagáért. Az olyan lap, amely csakcsupán a szépirodalom mellett köt ki, engedi maga mellett elhaladni az időt. Általánosabbak és egyetemesebbek a követelmények. Így a NOVA MISAO is egyesíti magában mindazokat az irodalmi ágazatokat, amelyek egész szellemi életünk tünkrözői lehetnek.

Az első szám, ha még a kezdő lépekben is, de erről ad hírt nekünk és nem utolsó sorban példát. Bevezetőjében Stevan Dedijer terjedelmes tanulmányt közöl régi és új tudományos életünkről, rámutat mindazokra a tévelygésekre, amelyek a múlt tudományos életnek törekvéseit és időtálló értékeit sutba dobták csak azért, mert a múltéi. Külön foglalkozik a Tudományos Akadémia szerepével és rendeltetésével azon az úton, amely a szűk műhelymunka idejétmúltja keretén túllép és megtalálja a kapcsolatokat a külföldi tudományos világgal. Hazánkban új tudományos központok nőttek ki, amelyek ma már nem elszigetelt jelenségek és munkásságuk többé nem csupán földrajzilag meghatározott helyi jellegű, s új, fiatal tudósokkal gazdagodva kiterjesztik tevékenységüket az egész tudományos világ felé.

Gyorgye Kostić „Harc a nyelvek körül“ címmel a világnyelvek mai szerepéről, egyáltalán a nyelv új szerepéről és e szerep betöltéséért folytatott küzdelmekről írt beható tanulmányt. A nyelvi politika kérdésével foglalkozva Dedijer idézi Sztalin hírből már jólismert nyelv-

vészeti cikkét, amely 1950 júniusában jelent meg a moszkvai Pravdában. A tanulmány idevonatkozó szakaszaiból és az említett cikkből vett idézetekből már az első szempillantásra kiderülnek azok az imperialista törekvések, amelyek nemcsak Sztalin cikkét, hanem a moszkvai nyelvészek és „marxista filológusok” munkáját jellemzik. Jóllehet Sztalin e kérdéssel kapcsolatosan ártatlanul az új lingvisztikáról beszél, de főcélja nem ez, hanem az orosz nyelv sorompóbaállítása a földgolyón az „Atlanti lingvisztikával” és az elmaradottabb országokban a Basic-Englich-el szemben. Mint minden nagyorosz vállalkozásból, ebből is kibuggyan a Szovjetunió erőszakos, revizionista politikája és leplezett törekvései. A harc megindult és tart a nyelvek körül: „a nyelveket — mondja Dedijer — ezen a mai harcban keresztül ismerjük meg közelebbről s ez készlet bennünket arra, hogy magát a harcot is jobban megismerjük. És ezen a harcon keresztül magának a nyelvnek a természetét.

Harmadik kiemelkedő írása a folyóiratnak Milován Gyilász vitacikke, amely Dusan Nedelykovics professzor „Filozófiánk a szocializmusért folytatott harcban” című könyvével foglalkozik. Ez a kritikai írás arra mutat rá, hogy a filozófia terén — ezúttal Nedelykovics professzor részéről — mennyi felelőtlen kontárkodás történt csak azért, hogy az író, aki tollat fogott, magát nagy gondolkozónak és nagy filozófusnak mutassa be.

Az új folyóirat a továbbiakban — a szépirodalmi rovatban — közli Petar Šegedin „Ember” című elbeszélésének egy részletét, Erih Koš „Legszebb évek” című novelláját, Matej Bor, Janko Djonović, Gordana Todorović. verseit. Igen gazdag a kritikai és a szemle rovat, amelyben nemcsak könyvpiacunk legújabb terméséről kapunk kritikai

beszámolót, hanem a színházi, képzőművészeti, építészeti stb. életről is egy-egy közlemény időszerű ismertetőt ad az olvasónak.

NAŠA STVARNOST. Új folyóirat, az ezelőtti „Komunist”, amely született, hogy a társadalmi kérdéseket tegye vizsgálat tárgyává. Szerkesztőségében a társadalomtudomány legjobb művelői foglalnak helyet (Vlajko Begović, Svetozar Vukmonavić, Vojin Guzina, Vladimir Dedijer, Milovan Gylász, Boris Kidrič, Miloš Minić, Milentije Popović, Mijalko Todorović, Stana Tomašević, Josip Hrnčević, Zdenka Šegvić és Lidia Šentjurs), és azokkal a kérdésekkel foglalkoznak, amelyek általános és hazai vonatkozásban leginkább foglalkoztatják közvéleményünket.

Az első szám bevezetőjében Milovan Gylász „Kommunista Pártok a kapitalista országokban” címmel rövid történelmi visszapillantást ad s foglalkozik a pártok szerepével a társadalom gazdasági és politikai fejlődésében. A pártok kereteit és módszereit a kor adottságai és föltételei szabják meg; a fejlődéssel párhuzamosan ezek a keretek és módszerek is változnak s ami szükségszerű volt az Októberi Forradalom idején a lenini Párt munkájában, az ma már idejétmúlt s nem is szolgál mást, mint a moszkvai revizionisták hegemonista törekvéseit. Erre használja Sztalin és hű munkatársai a forradalmi hagyományokat. A fejlett kapitalista országokban ma már nincsenek olyan Kommunista Pártok, amelyek számottevő politikai tényezőként működnek. Kivételt csupán az olaszországi és a franciaországi párt jelent, de ezek sem töltik be történelmi szerepüket a marxizmus tanítása szerint, mert a jelen pillanatban egyetlen tevékenységük az amerikaellenes manifesztációkban merül ki anélkül, hogy komolyabb politikai akciókhoz vezethetne.

Mijalko Todorovics a sztalin bürokrata módszerek és fölfogások fölszámolásáról ír a falu és a mezőgazdaság kérdéseivel kapcsolatosan. Mitra Mitrovics az egyetemekről szóló törvényjavaslat vitájával foglalkozik, Nikola Vujanovics pedig a szakszervezetek tevékenységét ismerteti a munkás igazgatás időszakában. A figyelő rovatban Milos Minics a bürokratikus jelenségeket elemzi, Kiro Gligorov a társadalmi terv vitájának jellegzetességeit dolgozza föl, Joszip Hrcsevics dr. Gamsz András jogi tankönyvről ad kritikai beszámolót (a Vajdaságból elszármazott neves beográdi egyetemi tanárnak, lapunk volt munkatársának a nemrégiben jelent meg a tankönyve „Bevezetés a polgár jogba“ címmel), végül pedig Najdan Pasics A. Bevan angol író és politikus (volt bányász) „Rémület helyett“ című rendkívül érdekes önéletrajzáról ad ismertetőt, amely a nemrégiben jelent meg szerb fordításban is.

KNJIZEVNOST. Az irodalmi folyóirat decemberi száma főleg azért jelent érdekes olvasmányt nemcsak az írók, de az irodalombarratok számára is, mert jónehány írással betekintést ad a világirodalom mai életébe is. Úgy is mondhatnánk: a Knjizevnost a szellemi élet figyelője s ezt a figyelőt igyekszik mindig nagyobb területekre kiszélesíteni.

Természetes, főtémája — irodalomtörténeti és kritikai beszámolóiban is a hazai irodalom. Első közleményeként Zorán Glusevics „Branko Radicsevics és a szerb romantika“ című tanulmányából olvasunk érdekes részletet egy elfeledett Radicsevics-költeményről. — A szépirodalmi rovatban Deszanka Makszimovics, „Gyermekkor“ címmel verses önéletrajzából egy részletet tett közzé; Prezsihov V o r a n c „Tyúkász“ című novelláját Gyuzs Radonics ültette át szerb nyelvre;

külön figyelmet érdemel Vaszko Popa „A mosoly mutatója“ c. prózai költeménye; Miodrag Pavlovics „Fekete torony“ címmel tárcanovellát ad, B. L. Lazarevics pedig „Akvarellék“ címmel három kis verset (Ajándék, Ígélet, Galambok) jelentetett meg. Ebben a rovatban még egy írás állítja meg az olvasót. Iván Iványi elbeszélése az „Ösvény a malachit hegyen“. Témáját a megszállás napjaiból ragadta ki, földolgozása költő tollára vall. — Sztaniszlav Vinaver „Shakespeare fülbevalója“ c. jegyzetei új részleteket tárnak föl a nagy drámaíró még ma sem eléggé ismert életéből. Bozsidar Kovacevics „Az egyesült szerb ifjúság utolsó napjait“ idézi cikkében; a folyóirat most kezdi közölni Jean Divigno párizsi leveleit. (I) levél Jean Paul Sartre harca Camuis ellen; a francia irodalmi élet egyik legjelentősebb eseménye ez ma, körülötte a haladó írók egymásután föl sorakoztak és visszhangja mindmáig nem ült el. — Az irodalmi szemlében mindekelőtt Riszto Tosovics kritikai írása kelti föl az olvasó figyelmét Vittorini álom-költészetéről. A továbbiakban beszámolót találunk a könyvpiac legújabb termékeiről, a lapszemle pedig arról ad hírt, hogy a Londonban megjelenő folyóirat (The Slavonic and East European Review) cikket közöl Petar Petrovics Nyegosról, azonkívül foglalkozik a nemrégiben elhunyt Dragutin Szubotics külföldön élt író és nyelvtanár munkásságával és tájrajzot ad Makedóniáról.

REPUBLIKA. A horvát irodalmi folyóirat decemberi száma kétségtelen, hogy a NOVA MISAO megjelenése után egyik legjelentősebb irodalmi eseménynünk. Nemcsak azért, mert a mai horvát irodalom eleven tükre, hanem inkább azért, mert megszólaltatója Miroszláv Krlezsának. A horvát irodalom legnagyobb élő költője és drámaírója

ebben a számban kezdte közölni „Gyermekkor Zágrábban 1902—3-ban“ címmel annak a naplónak a részletét, amelyet a megszállás nehéz évei alatt, 1942-ben írt visszavonultsága idején. A naplónak külön értékét az adja meg, hogy az író önéletrajzát tartalmazza, a gyermekéveket, amikor Krlezsa Zágráb egyik szögletéből elindult, hogy bármilyen küzdelmek és erőfeszítések árán is az alkotóművészek útjára lépjen.

A lap a szépirodalom hangadója: minden egyes füzete erről tanuskodik. Itt, Krlezsa naplórészlete után Nikola Polics két költeménye következik, a „Fecskék és a vándor“ és a „Fügefá alatt“ címmel. Utána még egy verset találunk, Ante Cettineo tollából. A szépprózában Ranko Marinkovics „Angyal“ című hosszabb elbeszélése a második, igen értékes írásmű.

A szemle rovatban könyvekről és írókról szólnak a cikkek. Mate Balota Pero Lyubics költészetével foglalkozik, Nikola Milicsevics Vinaver legújabb verseskötetét (Euró-

pai éjszaka) ismerteti, Ivó Hergesics Zola halálának ötvenedik évfordulójáról emlékezik meg, Iván Doncevic — a folyóirat szerkesztője — pedig Vladan Desnica irodalomelméleti és esztétikai tévelygéseit veszi bonckés alá és rámutat azokra az elvétésekre, amelyeket a „Krugovi“ és a „Knjževni Jadran“ c. irodalmi folyóiratok tettek közzé Desnica tollából.

Zsivko Jelicsics arról ír, hogy az „irodalmi karrikatúrák“, „szatírák“ stb. örve alatt mi minden történik és történhet az irodalomban. A nemrégiben Zvonimir Kujundzsics „Irodalmi népek kellemetlen beszélgetései“ cím alatt „kritikai szatírákat“ tett közzé, amelyekben a kritika hangja helyett gyakran a pamfletek hangjával találkozunk az olvasó. Zsivko Jelicsics cikkében ezekre a kitételekre ad választ.

A folyóirat — mint eddig is minden egyes számában — műmelléleteket közöl. A decemberi szám Aristid Maillol rajzait hozza.

(L.)